

Henning Rasmussen

I lære som
DISKENSPRINGER
i Århus
1954 - 1958

Efter afslutning på min skolegang med en middel realeksamen kom jeg i købmandslære i en mindre forretning midt i Århus fra 1. august 1954 – 31. august 1958. Det var bestemt ikke mit ønskejob, nærmest tværtimod! Dengang skulle man bare hurtigst muligt i gang med en eller anden form for arbejde. Så jeg var ret umotiveret, da jeg accepterede en plads som købmandslærling; jeg var også nervøs for, hvilken modtagelse en "bondedreng" fra Hinnerupengen ville få blandt storbyfolket - såvel af købmand, det øvrige personale som kunder.

Det var hos en kendt og respekteret købmand, Viggo Worsøe Laursen, Frederiksgade nr. 54-56 i centrum af Århus. Indtil jeg fyldte 18 år rejste jeg fra Haldum med rutebilen, der stoppede lige uden for vores dør; senere var det med toget fra Hinnerup station; det var i vinterhalvåret - om sommeren cyklede jeg frem og tilbage på min nye Crescent landevejsracer, en tur på 28 km hver vej. Åbningstiden var mandag - torsdag kl. 8.00 - 17.30, fredag fra 8.00-20.00 samt lørdag kl. 8.00-14.00: der skulle ryddes op, fejes gulv og kassen gøres op efter lukketid, så der gik altid mindst ½ time, inden vi slap fri oftest op til 45 minutter efter lukketid. Fredag overnattede jeg ret tit på sofaen i stuen hos moster Dagmar og onkel Hans i Viborggården.

Det var på den tid en ret moderne indrettet butik; købmanden havde været på studietur i USA og var der blevet grebet af selvbetjeningstanken. Han var én af de første frie købmænd i Danmark, der indrettede den forholdsvis lille butik med "ønskebetjening", da man selvfølgelig ikke ville "genere" de kunder, der ønskede den gode gamle personlige betjening. Allerede den første dag blev jeg skubbet ud i nærkontakt med kunderne; i middagspausen sad købmanden inde på kontoret, og jeg skulle passe butikken helt alene; ikke fordi der kom så mange kunder, men forretningen deltog i et konkurrencehæfte, der blev solgt i forbindelse med datidens festuge: Århus Rundskue. "Vores" konkurrence bestod af en rebus, hvor løsningen var "Forretningen med den fine kaffe". Her kom det svære; jeg skulle spørge de kunder, der afleverede kuponen, om de ikke havde lyst til at afprøve, om deres løsning var rigtig og købe et kvart pund (125 g) af den friskbrændte, friskmalede og vidunderlige Colombiablanding. For mig lød det som en rigtig høj og hul højtaler stemme gennem hele butikken, når jeg spurgte! Det følte også vildt underligt at være iklædt en lang hvid kittel for første gang! Efter en måneds tid følte det som man var halvnøgen uden: vanens magt!

Det var dengang, man fulgte kunderne til dørs med et velment "Farvel og tak!" Og ikke den irriterende afskedssalut: "Hav en god dag", der bliver fyret pr. automatik af mange kassemedarbejder i dag!

Kundekredsen kom fra alle samfundslag; af de fastboende i kvarteret var de fleste nok af arbejderklassen, men der var skam også både særlinge, lommetyve, drankere og ludere iblandt. De mere fashionable lejligheder i området var beboet af forretningsindehavere og funktionærer af forskellige slags. Der var også mange andre butikker, små håndværkerfirmaer og kontorer af forskellig art; bl.a. et par fagforeningskontorer - de havde på bedste pampermanér ofte et ret stort indkøb af store cigarer, øl og snaps! Derudover havde vi flere af byens honoratiores, der for de flestes vedkommende havde bopæl i de fine kvarterer i Risskov, Højbjerg og Skåde Bakker; desuden var der forskellige forretninger og restauranter og offentlige institutionskøkkener i kundekredsen. De mange overfriske køkkenpige der mødte én der, kunne nemt få mig til at rødme med deres meget ligefremme jargon. Terma og Tempress trådte deres børnesko i gården lige over for og Jyllandsposten med både redaktion og trykkeri, havde til huse lidt længere oppe af gaden. De værste kunder var nok de fine, lidt yngre fruer, der efter en fortid som ansatte funktionærer med snilde og ynde havde fået de "gamle madammer" verftet ud af huset. De var ofte ret vanskelige og servicekrævende. F.eks. en landsretssagførerfrue på Jyllands Allé der kunne finde på at ringe og sige, at husets unge pige netop var gået i gang med at bage brød og kager, men pludselig havde opdaget, at man havde glemt at købe gær; "Vil De være så venlig at bringe 100 gram herud med det samme?"; så var det bare om at komme op på budcyklen og afsted. Jo, der blev ydet et højt serviceniveau: også når flotte 17-årige Karen på 3. sal tog skumbad i en stor balje på køkkengulvet og havde svært ved at tørre skummet af nederst på ryggen. Så ringede hun efter vores ældste lærling, der sporenstregs nærmest sprang op ad trappen for at hjælpe hende! Han kom altid tilbage med et saligt smil på læberne

Hvis man tror, at det var en loppetjans at være lærling i en købmandsbutik i en strøggade i Århus, må man tro om igen! Arbejdet var meget varieret: selvfølgelig med betjening af kunder i butik og telefon, men jo også med opfyldning, oprydning, rengøring, pudsning af butiksrunder og gulvvask samt udbringning af varer på Long John eller senere i varevogn. Kørsel med Long John på strøget med sporvognsskinner i gaden krævede noget af en cykelekvilibrist, for ikke at tale om de benmuskler, der skulle bruges på turen helt op til vandtårnet på Randersvej med tungt lastede købmandskurve på ladet - til gengæld var turen i fuld fart ned ad den lange bakke rigtig sjov. Øl og sodavand var dengang pakket med 50 stk. i store uhåndterlige trækasser (bruttovægt 40 kilo); en lægefrue på Skt. Pauls Plads bestilte en kasse julehvidtøl og en kasse sodavand, der skulle leveres på 3. sal. Jeg brugte fortrappen i første omgang, men fik besked på at bruge bagtrappen, når jeg kom igen! Det var noget af et knokkelarbejde at få de store kasser slæbt derop – men ak og ve, hun så straks, at de var fra Ceres og hun ville kun have dem fra Kongens Bryghus, så det var ned af trappen igen og hjem i butikskælderen for at bytte dem om. Og så skulle jeg i øvrigt bruge en stejl og snæver bagtrappe, når jeg kom igen. Så det var med at finde indgangen til baggården og så tage turen op med de "rigtige" øl; man kunne bande kællingen ad "H til" efter sådan en tur, men man måtte jo bare bære med smil sin byrde. Man blev jo temmelig svedt af turene op på 3. sal, så det var rart, når der var rigtig koldt udenfor på

hjemturen! Der skulle ofte hentes store tunge sække på 50 op til 75 kilo på et lager i nabogården. De kulle bæres på nakken over en brostensbelagt baggård, ud på gaden og derefter ned af en stejl kældertrappe; så kunne man godt have ondt i ryggen i flere dage bagefter.

En del af arbejdet bestod i at veje sukker, salt, kartoffelmel, flormelis og mange andre produkter af i kundevenlige portioner, mest i ½, 1 eller 2 kilos papirsposer med korsbundsposer. Vi havde et lille rullestempel med forskellige indholdsvarianter: sukker, kartoffelmel, sagogryn m.fl. Så blev et passende antal poser mærket med indhold, vægtangivelse og pris.

At veje 15 kg sæbespåner af i 250 grams poser var noget af en prøvelse; det fine sæbestøv der flagrede rundt i lokalet kunne foranledige nys på nys i lang tid - hvor slemt det kunne være, ved kun de, der prøvet det. Vi tappede også petroleum af til de kunder der havde en petroleumsovn til opvarmning; så var det med at vaske hænderne grundigt, hvis man efterfølgende skulle veje 50 gram gær af til samme eller næste kunde. I øvrigt var det med afvejning af især bageartikler en næsten daglig foreteelse; men i julemåneden eskalerede det helt vildt; så kom kunderne med deres opskrifter til brune kager og andre traditionelle julelækkerier: 50 g hjortetaksalt, 100 g sukut eller pommerantsskal, 350 gram mørk sirup fra en høj metalspand blev hældt ned i kundens medbragte syltetøjsglas. Engang blev jeg sat til at gøre rent i et depotrum under en trappe op til lejlighederne ovenpå, det blev brugt til arkiv med gamle forretningspapirer, her havde en kat besørget både stort og småt; føj for en lugt!

Vi var for det meste 1 udlært førstemand, 2-3 lærlinge og 1 bydreng ansat; der kom rigtig mange friske, unge mennesker af begge køn, der var ansat i nabolagets forskellige værksteder, butikker og kontorer. Dem havde vi det rigtig sjovt sammen med, især i middagspausen på de dage købmanden var til byrådsmøde, tilsynsmøde i Sparekassen eller til frokost i Rotary; heriblandt mange piger, der sikkert følte sig tiltrukket af de „flotte fyre“ bag disken. Især var der en sød, smilende og snakkesalig pige, der var i lære hos MK Trikotage på hjørnet af Frederiksgade og Østergade. Når vi var ude på gaden samtidigt for at vaske butiksruder, vinkede hun altid til mig over gaden. Næsten hver dag dukkede hun op i butikken sammen med nogle veninder for at få en snak. Hun var vist ret „lun“ på mig!; hvis jeg ikke var i butikken, men nede i kælderen for at spise min madpakke, fandt hun altid et påskud til at få mig kaldt op. „Romancen“ fik en brat ende en dag, da hun havde fået en af de andre piger til at gå over til mig for at spørge, om jeg ville med hende ud at danse et sted i det sydlige Århus lørdag aften. Hun havde sikkert fundet ud af, at hvis det skulle blive til mere end snak i middagspausen, måtte hun tage initiativ. Jeg sagde efter meget kort betænkningstid nej; dels var min interesse ikke så stor som hendes, dels havde jeg flere gange set hende snakke med nogle meget smarte Århusfyre (i Knickers og ternede sportsstrømper!) udenfor butikken, det mente jeg slet ikke, at kunne leve op til ...og derefter kom hun aldrig i butikken mere, så jeg kunne spise madpakken i fred og ro!

Der var en urmager i nabobutikken; lærlingen derfra kom også næsten hver dag. Han pralede tit med, hvor mange sorte penge han tjente ved at arbejde i en fritidsklub. For sjov ringede vi til ham, og fortalte, at det var fra skatteforvaltningen på rådhuset, og man indkaldte ham til et møde på et kontor, hvis nummer ikke eksisterede. Han fortalte os om mødeindkaldelsen, og hvor forskrækket han var. Han kom tilbage med uforrettet sag, og vi fortalte ham, at det var os, der havde ringet ham op. Han tog hurtigt revanche; han indtelefonerede en ordre på en kasse øl og en kasse sodavand, der hurtigst muligt skulle leveres til en kaptajn på Vester Alle's Kaserne. Jeg sprang fluks på budcyklen og blev guidet over til en kontorbygning af vagten. Der fandtes ikke en kaptajn med det navn, der var opgivet, så jeg måtte til urmagerpersonalets store fornøjelse køre tilbage med uforrettet sag. Det var en af mange praktikal jokes, vi jævnligt gassede hinanden med.

Der kom også flere unge, friske fyre fra EBM - en herreekviperingsforretning på den anden side af gaden; det kunne godt resultere i en del mandehørm. En af dem optrådte for os i baggården med at spy ild ud af munden. Han tog en lille slurk petroleum i munden og pustede det ud mellem sammenknæbne læber, mens han stod klar med en tændt lighter ...flot show! Det var jo hans problem, hvis han bagefter lugtede af petroleum ud af munden. Vi kunne derimod godt have undværet besøget af pigerne fra Special Smørrebrøds køkken; de hørmede simpelthen så meget af mados, at købmanden der ellers gerne overtog betjeningen af unge piger, flygtede ud på kontoret, når de kom ind i butikken. Jeg gik på handelsskole de første 3 læreår.

Hver uge med en dag fra kl. 15 til 20 og en dag fra kl. 18 til 20. Det var en klasse med elever fra flere forskellige brancher og med 2 fremmede sprog inkluderet og udvidet pensum og sværhedsgrad i alle øvrige fag, men uden varekundskab, så det måtte købmanden tage sig af; han lærte mig bl.a. at "Haricots Verts" skulle udtales med stumt "H", men at man naturligvis ikke måtte rette de kunder, der brugte stavemåden i udtalen!

Vi "festede" en gang imellem i butikkens kælder fredag aften efter lukketid - altså når købmanden var bortrejst. Så blev der bestilt smørrebrød fra Special Smørrebrød i Sønder Alle; vi købte øller i butikken. Når vi var færdige ved 22-tiden, gik vi ofte op til danserestauranten Maritza længere oppe af gaden. Der havde de et rigtig godt showorkester, der skabte en rigtig fin stemning og højt humør med masser af fællessang fra husets sangbog. Det var et meget søgt sted, så det var altid svært at komme ind. Vi benyttede os af, at vi kendte køkkenchefen rigtig godt, så ham fik vi fat i inde i baggården; han gav kontrollørerne ved indgangen besked om, at vi skulle lukkes ind før alle andre i køen. Så gjaldt det om ikke at blive smidt ud igen af tjenerne, når ølglasset kun var halvfuld - men det var der jo råd for, selv om det var lidt dyrt, når der skulle fyldes på!

Der er dog nogle "traumer", som med mellemrum er dukket op i hukommelse. Især om dengang Ceres Bryggerierne introducerede en ny spændene øl med navnet "Red Eric"; øllet var som navnet siger rødt og smagte rigtig godt; ølkusken gav en smagsprøve til købmand og personale, som vi drak efter lukketid. Jeg syntes det var oplagt at give en prøveomgang til et par af mine kammerater, så jeg tog 3 stk. ned i min taske og ville hen til kassen for at notere dem i min købsbog. Inden jeg nåede det, kom købmand ud fra kontoret og spurgte om, ølmændene nu også havde husket at afleveret smagsprøverne, eller om det var ham, der måtte betale for dem. Han konstaterede, at der manglede i hvert fald 3 i ølkassen. Men førstemanden reddede mig på stregen ved at fortælle, at han havde solgt 3 flasker til en skræddersvend fra en butik i nærheden lige, Så faldt han til ro, og jeg betale mine øller næste dags morgen. Det kunne måske have fået fatale følger for min fortsatte karriere i købmandsbranchen - men min skytsengel var heldigvis på plads! Jeg kunne jo overhovedet ikke drømme om ikke at betale for de varer, jeg tog i butikken

En gang da jeg skulle køre købmandens store nye Volvo Herregårdsvogn ud af en ret smal skydeport i garagen, gav jeg porten et ordentligt skub, så den kom 30 cm for langt ud. Det bemærkede jeg ikke, så det resulterede i, at der blev skrabt lidt af lakken. Jeg studerede skrammen og overbeviste mig selv om, at det nok kunne klares med lidt knofedt og lidt terpentin, så jeg fandt en stille villavej, hvor jeg klarede paragrafferne - troede jeg! Men efter nogen tid spurgte købmanden, om det var mig, der havde haft et uheld med bilen, for hans kone benægtede på det kraftigste, at det var hende, der havde lavet skaden, og så måtte jeg gå til bekendelse og fik en mindre reprimande. Jeg blev engang opereret for blindtarmsbetændelse og måtte ikke gå på arbejde i et par uger ... og da slet ikke løfte på tunge ting. Loyal som jeg var, tog jeg alligevel på arbejde efter få dage, da jeg nok mente at kunne gøre nytte ved modtagelse af telefonordrer og ved kassebetjening af kunder. En dag spurgte købmanden, om jeg var i stand til at køre varebilen, hvis jeg fik bydrengen med til at bære varekurvene ind til kunderne - det sagde jeg selvfølgelig ja til. Da det sved i operationssåret, hvis jeg steg ind og ud af bilen, blev jeg siddende, mens den forholdsvis lille bydreng slæbte varerne hen til entredøren og ind til køkkenbordet hos kunderne.

Her kommer forklaringen på, hvorfor det kom til at gå mig på. En fin frue i Højbjerg fortalte forarget om situationen til sin mand, der havde en stor herreekviperingsforretning på strøget. Her udbredte han sig om, hvordan det store dovne drog havde udnyttet den stakkels dreng. En butikselev fortalte mig herom, og jeg blev rigtig ked af det. Jeg overvejede at fortælle købmanden det, med fik det aldrig gjort. Set i bakspejlet burde jeg nok selv have konfronteret butiksindehaveren eller hans kone med uretfærdigheden, men turde ikke gøre det. I flere år dukkede det af og til op i erindringen.

Mens jeg var købmandslærling, kørte jeg 3 sæsoner på Århus Cykebane; det bekom ikke købmandem vel – især ikke da jeg styrtede og brækkede kravebenet. Det var jo begrænset, hvad jeg kunne bære rundt med af tunge ting i den periode. Da der var totalisatorspil på cykelbanen, skulle alle ryttere skaffe en vitterligssattest fra en uvildig person. Jeg spurgte købmanden, om han ville skrive den under, og han sagde ja! Efter mit uheld undlod han dog at sende den tilbage til cykelbanens ledelse. En dag troppede banechefen op, for at få en forklaring på, at attesten ikke var modtaget; han gjorde i klare vendinger købmanden opmærksom på, at han satte mig i et meget uheldigt lys, hvis ikke han skrev den under. Det tog han til efterretning og skrev derefter under.

I store træk har jeg kun positive minder fra min læreplads - især når jeg tænker tilbage på den negative tilgang jeg havde til faget. Dog besluttede jeg, at det ikke skulle være i en butik, mit arbejdsliv skulle udfolde sig! Ikke mere bukken og skraben for fornemme forstadsfruer!

Min købmandsuddannelse blev grundlaget for 42½ år gode år i kolonial engrosbranchen, hvor alle mine foresatte havde tillid til mig og gav mig allehånde arbejdsopgaver. Jeg kan derfor "prale af", at have beskæftiget mig med stort samtlige funktioner på både lager og kontor - lige med undtagelse af bogholderi. Det fortælles der udførligt om i kommende afsnit af min lange "odyse"

Købmandens anbefaling – se sidste side!

Det ser ud til, at han var lige så tilfreds med forløbet som mig. Altid rart med lidt positiv omtale! Jeg fik dog aldrig behov for et vise den til en arbejdsgiver. Jeg var jo fast besluttet IKKE at forsætte min løbebane i detailledet og fik i stedet plads som arbejdende lagerforvalter i en mindre kolonial engros virksomhed i Vestergade, Jeg har efterfølgende været heldig at blive opfordret til at påtage mig de forskellige stillinger, jeg har bestridt gennem hele mit arbejdsliv med mange forskellige og interessante arbejdsopgaver

Det var i Frederiksgades storhedstid, jeg havde min læretid med mange forskellige butikker, caféer og andre små virksomheder; der var masser af pulserende liv og en del gennemkørende trafik i gaden.

Sagførerauktionerne, John Bull radio og fjernsyn (her man kunne i fjernsynets barndom nogle aftener i ugens løb se fjernsynsudsendelserne bag butiksruden på et 17" sort/hvidt fjernsyn), Maritza og Den Blå Fugl, Slagter Magnus Nielsen (kendt som "hesteslagteren"), Vissings Læderhandel, Skræddermester Petersen, Urmager Ludvig Jensen,

Georg Niensens skohandel med reparationsværksted i gården, EBM, MK Trikotage, Morsø brændeovne. Schultz' Isenkram, Nordisk Kaffes risteri, Elinstallatør Netalius Nielsen. Børstevarebutik, Café Hafnia; Borgercaféen, Aarhus Papirforretning, ROWI cykler, H.C. Møllers Sæbefabrik. Special Smørrebrøds køkken. Skt. Jørgens Gaard og vinstue (senere som spisested kaldet Kellers Gård), Oste-Sørensen med det "grædende" vindue, Antikvariat, Raahauge herretøj, Hestevognmand Sørensen. Butik med musikinstrumenter, Medicinalgrossisten Medicinalco, Stenhugger Christensen, Bernhard Olesen VVS, Kaabers Muikforlag.Thorsen Møbler (med arkade til Asylgade). Borgs Produkthandel; Hans Winther Hørkram en gros, Advokat Kjellund, Bedemandsforretning

Man kom til at kende rigtig mange forskellige typer mennesker - høj som lav - i og omkring gaden. Også de, der stak lidt ud fra helheden. Jeg husker stadig nogle stykker af dem.

Hos Borgs produkthandel holdt f.eks. "Lau" til; han var klunser og samlede bl.a. tomme flasker i store mængder; dem afsatte han til købmanden for 10 øre stykket, mens købmanden beholdt den sidste 5 øre af flaskepanten. Lau var i øvrigt kendt af fodboldtilskuere som "Råberen": Han plejede at råbe højt og uhæmmet af spillere og dommere, når han var til fodbold på stadion. Til slut tilbød stadionchefen ham pladsen som "nummerskifter" på måltavlen, mod af han holdt sin kæft under kampene; det job passede han i mange år.

Charlotte fra Borgercaféen - en ældre, lettere mentalt handicappet kvinde, der gik til hånde i Borgercaféens køkken. Hun kom næsten dagligt i butikken efter varer; hun blev også sendt afsted til flere butikker i området for at købe snaps. Hun var omhyggeligt instrueret i at sige, flasken skulle pakkes ind som gave. Men de indkøbte flasker snaps skulle bruges til udskænkning i restauranten, så man undgik at betale den ret høje restaurationsafgift på spritus, der ellers blev registreret ved indkøb gennem grossister.

Sagførerauktionerne havde også ansat en lidt egen, midaldrende mand som altnuligmand og cykelbud. Han bragte forskellige store og mindre effekter fra auktionen hjem til købere rundt omkring i byen. Det skete på en stor og tung 3-hjulet ladcykel; men klarede opgaven med bravour og var altid i godt humør og gav små kommentarer til dem, han kom forbi.

Uglemanden, der var kendt af alle i byen, kom ofte gennem gaden med sin ugle siddene på skulderen.

WORSØE LAURSEN

FREDERIKSGADE 54-56 . AARHUS . TLF. 2 07 60 - 3 01 87 . POSTKONTO 39452

...Forretningen med den fine kaffe

AARHUS, den 9/1

19 60

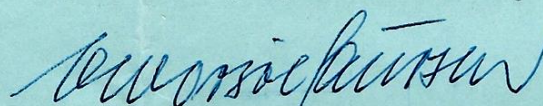
A N B E F A L I N G .

Kommis Henning Rasmussen har været i Lære hos mig fra 1/8 1954 til 31/7 1958 og fortsatte derefter som Kommis , indtil han blev indkaldt til Militæret 1/9 1958 , og han har siden i Juleorlovene 1958 og 1959 været en værdifuld Juleassistance.

Rasmussen er en præsentabel, dygtig ung Mand med en særdeles fin Ordenssans og gode Anlæg for Handel.

Han har til enhver Tid været ærlig og paalidelig, og præcis og punktlig med sit Arbejde, og han har ved sit beskedne og paalidelige Væsen forstaaet at gøre sig meget afholdt af Kundekredsen.

Naar dertil kommer, at Rasmussen altid har været behagelig at samarbejde med- baade for mig og Forretningens øvrige Medarbejdere- og villig til at tage fat paa hvadsomhelst og i Stand til at arbejde paa egen Haand, vil man forstaa, at jeg med Glæde anbefaler ham til enhver, der har Brug for en ærlig, paalidelig , ordentlig og reel Medarbejder.

V. Worsøe Laurson

